

МЕНЕДЖМЕНТ

Людмила АНДРУШКО*кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри
українознавства Львівського державного університету внутрішніх справ***Зоряна ЛИЛЬО-ОТКОВИЧ***науковий співробітник Львівської філії Національного
науково-дослідного центру України***ЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ
У ЗБЕРЕЖЕННІ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ
ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНИ**

***Анотація.** Відображено актуальні проблеми митної експертизи історико-культурних цінностей України. З розвитком туризму виник великий інтерес іноземців до мистецької спадщини нашого народу, що призвело до переміщення культурних цінностей через державний кордон України. Порядок такого переміщення артефактів, які є культурними цінностями, регулюється митним законодавством України.*

***Ключові слова:** культурні цінності, експертиза, мистецька спадщина, митний контроль.*

Кожна епоха успадковує від попередніх поколінь певний рівень культури. Активно освоюючи його, вона використовує все найкраще, що було створене розумом і практичним досвідом майстрів минулого, що пройшло випробування часом. А успадкування культурних цінностей будь-якою державою є неоціненним подарунком для її мистецької скарбниці. Саме тому охорона культурних цінностей є предметом великої уваги з боку міжнародного співтовариства. Сьогодні через систему міжнародних норм і принципів, через законодавство окремих держав реалізуються культурні права людини, закріплені в Хартії прав людини, які зводяться до одного — зберегти на Землі культурну спадщину людства.

Експертиза культурних цінностей є важливою ланкою в

системі обліку та контролю за збереженням пам'яток національної культури, їх переміщенням через митний кордон України, а також у сфері регулювання правовідносин розпорядництва, пов'язаних з ними майновими комплексами усіх форм власності [1]. Експертна діяльність активно сприяє науковому вивченню культурних цінностей — артефактів національної історії, матеріальних носіїв ідеалів народу, а також специфічного товару на світовому ринку.

Для прикладу, питання експертизи ікон є неоднозначним і дуже складним. Найбільшою проблемою є недостатня кількість літератури, а необхідний матеріал зосереджений лише в окремих публікаціях. Окремі питання дослідження культурних цінностей висвітлено і в мистецтвознавчій, і в спеціалізованій митній літературі [2, 288]. Для об'єктивного дослідження необхідна сукупність і мистецтвознавчих, і митних знань. Важливими є публікації А. Дусика [3; 6], А. Карпенко [4], В. Лук'яненко [5]. Велику увагу правовому регулюванню статусу експерта та спеціаліста в митній справі приділяють Є. Додін [6; 7], О. Тодошак [8].

За допомогою мистецтвознавчої літератури можна визначити: приблизний час малювання ікони; художню школу, до якої належав іконописець; техніку малювання ікони; іконографію та іншу інформацію, яка стосується ікони. Проте не кожна ікона є культурною цінністю. Зрозуміло, що всі давні ікони або ті, що були знайдені під час археологічних розкопок, є культурними цінностями й становлять культурне надбання народу. Також до культурних цінностей належать сучасні художні полотна, які виконали видатні художники чи діячі.

Порядок переміщення через державний кордон України ікон, які є культурними цінностями, регулюється митним законодавством України (Наказ “Про затвердження інструкції про порядок оформлення права на вивезення/тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України” від 22.04.2002 р. № 258; Наказ ДМСУ (Державна митна служба України) “Про затвердження Порядку списання митними лабораторіями проб і зразків товарів після проведення досліджень (аналізу, екс-

пертизи)” від 10.12.2003 р.; Наказ ДМСУ (Державна митна служба України) “Про затвердження нормативів відбору проб і зразків товарів для проведення: досліджень (аналізу, експертизи) митними лабораторіями” від 23.12.2002 р. № 719; Наказ ДМСУ (Державна митна служба України) “Про посилення контролю за вивезенням окремих видів готової продукції, виготовленої з давальницької сировини” від 27.01.2004 р. №53).

Спроби визначити особливості української ікони припадають на ХХ ст. і пов’язані з іменем відомого вченого І. Свенціцького, який увійшов в історію вітчизняного мистецтвознавства як перший дослідник українського іконопису [9]. Про демократичний характер українського іконопису пише у своїх роботах П. Білецький [10]. Роль мистецтва в суспільному житті народу, відображається духу епохи, її прогресивних явищ у пам’ятках мистецтва аналізують Л. Міляєва та Г. Логвина [9], В. Овсійчука [11].

Щодо митної літератури, то питання культурних цінностей та їх переміщення через державний кордон України охоплюють лише окремі закони, постанови та інші нормативні акти. Закон України “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей” від 12.09.1999 р. №1068-ХІУ регулює та спрямований на охорону культурної спадщини й розвиток міжнародного співробітництва України у сфері культури [1]. У законі визначаються основні поняття, вказані предмети, що належать до культурних цінностей і вивезення яких, відповідно до законодавства України, не допускається; які необхідно подати документи для отримання дозволу на вивезення культурних цінностей; описано порядок тимчасового вивезення культурних цінностей за межі України. Згаданий закон також визначає повноваження Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України, її основні завдання.

Інструкція “Про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України”, затверджена Наказом Міністерства культури і мистецтв України від 22.04.2002 р. №258, визначає порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та

контролю за їх переміщенням через державний кордон України фізичними та юридичними особами.

Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження порядку проведення державної експертизи культурних цінностей та розмірів плати за її проведення” від 26.08.2003 р. №1343 регулює питання проведення державної експертизи культурних цінностей, заявлених до вивезення, тимчасового вивезення та повернутих в Україну після тимчасового вивезення, а також розміри плати за це. У Постанові подано визначення основних термінів, види експертиз, які проводяться щодо культурних цінностей, описано порядок проведення їх державної експертизи культурних цінностей, а також визначено розміри плати за її проведення.

Отже, для комплексного дослідження ікони та подання обґрунтованого експертного висновку за результатами дослідження необхідно володіти достатніми знаннями і в мистецтвознавстві, і в митному законодавстві України.

Мета статті — дослідити актуальні проблеми митної експертизи історико-культурних цінностей України в контексті національної безпеки збереження живописних творів сакрального мистецтва ХVI – ХVII ст.

“Експертиза — вивчення, перевірка, аналітичне дослідження, кількісна чи якісна оцінка висококваліфікованим фахівцем, установою, організацією певного предмета, які вимагають спеціальних знань у відповідній сфері суспільної діяльності і результати яких оформляються у вигляді експертного висновку” (п. 1.3 Інструкції “Про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України”) [8, 37-39].

Експертна діяльність набуває особливого значення саме зараз, коли Україна стає східним кордоном ЄС (європейський союз), що передбачає необхідність приведення до загальноєвропейських стандартів наявних методів контролю за переміщенням культурних цінностей через митний кордон України. Проведення державної експертизи культурних цінностей, заявлених до вивезення (тимчасового вивезення) та під час повернення згідно із Законом України “Про вивезення, ввезення

та повернення культурних цінностей” забезпечує Державна служба контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України при Міністерстві культури і туризму України (розд. II, ст. 8). Саме ця Державна служба контролю визначає висококваліфікованих фахівців, яким доручає й дозволяє проведення державної експертизи різних видів культурних цінностей; тільки висновки експертів, визначених цією Державною службою, мають законну силу та є підставою для надання Свідоцтва на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей з території України [12, 49-54].

Експертиза ікон XVI — XVII ст. проводиться у двох напрямках: візуальному та технічному. При візуальній експертизі визначають: історичний період, до якого належить художнє полотно; особливості художньої школи; закони перспективи у художньому творі; особливості творчої манери художника; характер побудови художнього твору.

При візуальній експертизі ікони оглядаються зі зворотного та лицевого боків. За зворотним боком ікони: визначається наявність і тип шпуг, їх обробка; здійснюється аналіз фактури зворотної поверхні ікони; аналізуються музейні написи, наклейки; аналізуються торцеві боки ікони; аналізується ступінь пошкодженості основи жуком-деревогризом.

На лицевому боці ікони аналізується: загальний вигляд; наявність ковчега; ґрунт ікони; наявність позолоти; динамічність фігур на зображенні; використані фарби; відповідність зображення ікони біблійному канону за сюжетом, композицією, кольором лику (брови, лінія носа, губ, очей, колір одягу, крил); наявність декору на поверхні ікони; площинність і об'ємність фігур, багатопігурність; ідентичність графіки напису; художній стиль виконання; техніка виконання.

Давні ікони малювали темперою, тобто фарбовим розчином, зв'язувальною речовиною якого була емульсія з води та яєчного жовтка. Від XVI ст. твори іконопису виконують олійними фарбами. Іконам, написаним темперою, властива висока стійкість кольорів, вони довго зберігаються. На давність ікони вказує фарбовий шар, який переважно завжди є пошкодженим. Ікони XVI ст. переважно намальовані на дерев'яних до-

шках таких порід дерев як дуб, бук, липа, вишня, груша та ін.

Кожна ікона обрамлена ризами, які закріплені цвяхами. Ризи виготовляли з металу, тканин і дерева. Ризи вкривали левкасом або позолотою, вони закривали переважно німби та поля ікони. Із зворотного боку ікони стягували спеціальними міцними клинками — дубовими або металевими шпугами.

У добу Середньовіччя на дошках для ікон вирубували невеликі заглиблення, розміром менше одного сантиметра, які називалися ковчезками. Дно ковчега залишалось шорстким, на нього наносили шар ґрунтівки. В іконах XVI — XVII ст. проміжки між кількома шарами левкасу вистеляли тонким полотном — паволокою, на яку наносили ще один або кілька шарів левкасу, залежно від фактури полотна [10, 39-64].

Тло та німби святих на іконах золочені, тобто вкриті шаром сусального золота. У творах більш пізнього часу сусальне золото замінене на штучне, яке має зеленкуватий відтінок. До XV ст. сусальне золото наносили на рівно вигладжену поверхню левкасу, а від XVI ст. з'являються орнаменти геометричних мотивів на тлі та на німбі.

Зображення лику святого на іконі вказує на дату та місце її створення. Лики на давніх іконах зображали смаглявими, волосся — кучерявим, очі — великими, широко розплющеними, носи — тонкими та довгими. Після зникнення впливу Візантії на ікономалярство, лики почали зображати реалістичніше.

У давніх творах іконопису існувала ієрархія зображень, тобто на передньому плані зображався святий, який був більшим відносно інших фігур [9, 19-24].

Уся архітектура на давніх іконах зображалась на одному рівні. Після XV ст. пейзажі на іконах набули реалістичнішого зображення. Від XVI ст. щоби на ликах святих почали підрум'янювати, уста зображали яскраво-червоними. До VIII ст. ікони не вкривали оліфою, а від XVI ст. — кожна ікона вкрита оліфою або лаком [11, 44-54].

Щоби провести комплексну фахову експертну оцінку ікони, необхідно ознайомитися з творами іконопису різних періодів, оскільки кожен має свої характерні особливості. Ознайомлення з творами давнього іконопису та їх дослідження було про-

ведено на основі збірки Національного музею у Львові, який є скарбницею українського мистецтва та багатий на пам'ятки іконопису різних періодів. Національний музей у Львові володіє найбільшою в Україні колекцією іконопису, яка налічує чотири тисячі одиниць і хронологічно охоплює XIII – XIX ст.

Проведення експертизи — складна справа, бо процес ідентифікації творів мистецтва, на жаль, поки що не піддається чітко зафіксованому формальному опису, часто має евристичний характер і залежить від професійного рівня та професійної інтуїції експерта. Хоча загальні правила оцінювання пам'яток культури передбачають виконання таких видів робіт: ідентифікація; атрибуція; визначення прогнозованої вартості пам'ятки [10, 3-9].

Залежно від мети проведення експертизи (визначення рівня значущості культурної цінності, з'ясування її ймовірної вартості, визначення віку пам'ятки, встановлення автора чи місця виготовлення культурної цінності, ідентифікації) змінюються критерії класифікації, і кількість варіантів побудови таких класифікацій необмежена. Цілком зрозуміло, що будь-які класифікаційні моделі завжди залишаються лише умовними для спеціалістів і допомагають їм упорядкувати та уніфікувати свою діяльність. Таким чином, абсолютно об'єктивних класифікацій культурних цінностей не існує через необмежене розмаїття їхніх характеристик і ознак. Окрім того, різні види культурних цінностей мають різні характерні ознаки та критерії оцінювання, що зумовлює досить вузьку спеціалізацію експертів.

Робота експерта ускладнюється ще й тим, що сучасна техніка дозволяє відтворити будь-які технології виготовлення культурних цінностей, фальсифікувати їх вік, підробити підписи тощо. Усе це ускладнює проведення експертизи й вимагає проведення комплексної експертизи, що поєднує: мистецтвознавчий стилістичний аналіз; архівно-документальну експертизу, маркування; широкий спектр лабораторних техніко-технологічних досліджень матеріальної структури пам'ятки культури з використанням мікроскопів, спектрального аналізу, різноманітних хімічних реактивів, рентгенівського випромінювання тощо [13].

Дуже часто результати техніко-технологічних досліджень

стають визначальними, тому що саме вони дають можливість зробити висновки на підставі об'єктивних відомостей. Але ступінь достовірності результатів експертизи не буде максимальним, якщо, наприклад, до лабораторних досліджень характеру ґрунту, фарбового чи покривного шарів, типів кракелюру, виявлення кольорових пігментів та в'язива у живописному творі не буде додано аналіз індивідуального почерку автора, стилістичних особливостей саме його манери. Тільки комплексне, системне дослідження культурної цінності дозволяє експерту здійснити атрибуцію пам'яток культури, визначити їх оціночну вартість і зробити висновок про можливість вивезення (тимчасового вивезення) цих культурних цінностей за межі України.

Незважаючи на те, що сьогодні багато в чому експертизу та атрибуцію творів мистецтва можна вважати швидше мистецтвом, аніж наукою, рівень достовірності оцінки висококваліфікованих експертів, призначених здійснювати державну експертизу, дуже високий [3, 40-43].

Цілком зрозуміло, що митник не є фахівцем у питаннях мистецтвознавства і тому не може здійснити атрибуцію, провести комплексну експертизу культурних цінностей та визначити їхню вартість: це справа спеціалістів. Але саме митник на кордоні повинен проконтролювати законність перевезення культурних цінностей, ідентифікувати подані до контролю об'єкти з тими, що дозволені до вивезення у Свідоцтві на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей з території України. Отже, він повинен мати уявлення про більш-менш досконалі методики атрибуції та експертизи культурних цінностей і, за можливістю, використовувати їх або окремі елементи цих методик у своїй роботі.

Метою митної експертизи у частині експертизи культурних цінностей є ідентифікація поданих до контролю культурних цінностей із цінностями, що дозволені до вивезення відповідними документами [6, 3]. У положенні "Про Державну службу контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон" записано, що необхідно здійснювати контроль за переміщенням культурних цінностей у пунктах митного контролю. Але це тільки на папері. На жаль, у дер-

жави на це коштів немає. У нас, як визначає Є. Додін, тільки в дев'яти пунктах (а їх усього 220) є експерти-мистецтвознавці. У промислових регіонах (Харків, Луганськ, Донецьк) взагалі немає уповноважених і тим паче контролерів. Зауважимо, що вздовж усього кордону з Росією (2293 км) і Білоруссю (1084 км) немає жодного пункту пропуску культурних цінностей. Бригади гастролерів-торгівців очищають Карпати, Ужгород, Крим [11, 3-13]. Тому уряд України визнав за необхідне підвищити значення митної експертизи культурних цінностей і встановив порядок її проведення, що затверджено Постановою КМУ (Кабінет Міністрів України) від 26 серпня 2003 року №1343. У ній, по-перше, визначено перелік об'єктів експертизи. Згідно зі ст. 1 Закону України "Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей" ними, є об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства. По-друге, державна експертиза культурних цінностей — це всебічний аналіз і вивчення культурної цінності об'єктів, заявлених до вивезення, тимчасового вивезення та повернутих в Україну після тимчасового вивезення, за результатами яких складають експертний висновок. По-третє, згідно з Постановою, проводити експертизу має експерт і мистецтвознавець, тобто в митній справі з'являється нова постать — мистецтвознавець, про якого в Постанові КМУ зовсім не згадано [1]. Мистецтвознавець, як зазначає професор Є. Додін, — це посадова особа, призначена Міністерством культури, управлінням культури обласної (міської) держадміністрації за погодженням з Державною службою контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України (далі — Державна служба контролю) для проведення попередньої експертизи та оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей або для здійснення контролю за вивезенням, тимчасовим вивезенням культурних цінностей та їхнім поверненням [6, 3-9].

Мистецтвознавча експертиза проводиться для визначення історичної, художньо-культурної, наукової значущості витво-

рів мистецтва та предметів антикваріату і відповідає на запитання: чи є досліджуваний об'єкт предметом мистецтва або культури, чи є він предметом антикваріату; яка його історична, художньо-культурна, наукова значущість.

Методи, які використовуються під час проведення товарних експертиз, за способом і джерелами отримання інформації поділяються на: органолептичні, вимірювальні, реєстраційні, розрахункові, експертні, соціологічні.

Органолептичний метод ґрунтується на використанні інформації, яку отримують у результаті сенсорного аналізу відчуттів, сприйнятих органами чуття — зору, слуху, нюху, дотику та смаку. Застосовується для з метою ідентифікації товарів.

Митна експертиза — це спеціальне науково-практичне дослідження, яке проводить експерт для вирішення комплексу загальних завдань фіскального, контрольного, економічного, правоохоронного, статистичного та захисного характеру. Види експертиз, що проводять митні лабораторії: ідентифікаційна, хімічна, технологічна, сертифікаційна, матеріалознавча, товарознавча, вартісна, оцінкова, екологічна, мінералогічна (гемологічна), криміналістична, мистецтвознавча.

Митна експертиза проводиться з метою: ідентифікації товару; визначення країни походження; визначення відповідності коду товару УКТ ЗЕД (Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності); визначення стану товару, його характеристики, упакування, кількості для розміщення товару на митному складі на тимчасове зберігання; митного оформлення; розрахунку норм виходу продукту переробки та витрат сировини, проведення ідентифікації продукту переробки; визначення експортної продукції як продукції власного виробництва.

Митна експертиза — це попередня експертиза, яка відрізняється від комплексної експертизи, що проводить фахівець-мистецтвознавець, і вимагає особливих методик, які, безумовно, враховують наукові методи дослідження пам'яток культури, але не відтворюють і не можуть відтворювати повною мірою комплексної експертизи фахівців. Метою митної експертизи є ідентифікація поданих до контролю культурних

цінностей із цінностями, що дозволені до вивезення відповідними документами.

У ст. 64 Митного кодексу визначено право митних органів на ідентифікацію товарів, транспортних засобів і приміщень, де перебувають чи можуть перебувати товари, що підлягають митному контролю: “Ідентифікація здійснюється шляхом накладення митних забезпечень, одноразових номерних запірно-пломбувальних пристроїв, печаток, голографічних міток, нанесення цифрового, літерного чи іншого маркування, ідентифікаційних знаків, проставлення штампів, узяття проб та зразків, складання опису товарів і транспортних засобів, креслень, масштабних зображень, виготовлення фотографій, ілюстрацій, використання товаросупровідної документації тощо” [2].

Наведені в Митному кодексі форми ідентифікації (за винятком опису товарів, виготовлення фотографій та аналізу супровідної документації) навряд чи можна використовувати, якщо товаром є культурна цінність, бо вони передбачають руйнування або зміну вигляду пам'ятки чи якоїсь її складової.

Отже, митник під час проведення ідентифікації та експертизи культурних цінностей може скористатися лише неруйнівними методами аналізу, до яких належать: тестування пам'ятки культури УФ-випромінюванням; тестування ІЧ-випромінюванням; рентгенографія культурної цінності; апаратно-програмні засоби.

Крім того, важливе (а в сучасних умовах недостатнього технічного обладнання більшості митних постів іноді й найважливіше) місце належить вазомоторним методам: детальному візуальному огляду; тестуванню за допомогою органів чуття (зір, слух, нюх, дотик).

Отже, слід зазначити, що відомості про культурні цінності є однією з найголовніших необхідностей працівників митної галузі. Адже саме від них залежить те, як такі цінності будуть вивозити з території нашої держави, а також на яких підставах. Крім цього, фахівці митних органів повинні бути ознайомлені з міжнародними договорами в галузі культури, оскільки ними також передбачаються дії, пов'язані з незаконним ввезенням культурних цінностей з-за кордону. Важливою ланкою робо-

ти працівників митних органів є ідентифікація експонатів після тимчасового вивезення чи ввезення для виставок, ярмарок, форумів чи наукових конференцій.

На жаль, сьогодні не всі працівники правоохоронних і митних органів володіють достатніми знаннями у сфері культурних цінностей. Як наслідок цього можна спостерігати незаконне переміщення таких предметів через митний кордон України без наявності відповідного свідоцтва. З огляду на таку проблему, доречно висунути наступні пропозиції:

1. Поглиблено вивчати експертизу культурних цінностей у навчальних закладах, які готують правоохоронців та фахівців з митної справи;

2. Ознайомлювати курсантів і студентів із законодавчою базою нашої держави та укладених нею міжнародних договорів з питань культурних цінностей;

3. Забезпечити навчальні заклади, які готують правоохоронців і фахівців з митної справи, спеціально підготованим кваліфікованим викладацьким складом (мистецтвознавцями, експертами, реставраторами), які безпосередньо працюють з культурними цінностями;

4. Для працівників митних установ і правоохоронних органів проводити лекції, конференції, наукові засідання з питань культурних цінностей за участю мистецтвознавців, експертів, реставраторів, під час яких ознайомлювати їх хоча б з візуальною експертизою культурних цінностей;

5. Під час вивчення предметів культурних цінностей використовувати наочні матеріали, експонати або проводити заняття в музеях, галереях, що дасть можливість краще засвоювати знання;

6. Забезпечити митні установи технічними засобами дослідження культурних цінностей (апарати з інфрачервоними, ультрафіолетовими та рентгенівськими променями);

7. Ознайомлювати закордонних туристів з правилами вивезення та ввезення культурних цінностей, отримання свідоцтва на право вивезення, умовами їх зберігання, пакування, маркування та транспортування. Для цього можна видати спеціальні збірники правил і розповсюджувати їх у місцях, які відвідують

туристи (музеї, галереї), а також на спеціальних виставках, ярмарках з культурними цінностями.

1. Закон України “Про охорону культурної спадщини” від 08.06.2000; Закон України “Про судову експертизу” від 25.02.1994 р. № 4038-ХІІ; Закон України “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей” від 12.09.1999. № 1068-ХІУ. 2. Митний кодекс України від 11.07.2002 р. № 9-VI // Відомості Верховної ради України. — 2002. — № 38-39 (27.09.2002). — Ст. 288. 3. Дусик А.В. Правовий статус експерта у провадженнях по справах про порушення митних правил // Митна справа. — 2002. — №1. — С. 27-35; Дусик А.В. Повноваження митного органу при призначенні експертизи при здійсненні провадження у справах про порушення митних правил // Митна справа. — 2005. — №4. — С. 40-43. 4. Карпенко А.Л. Роль експерта в производстве по делам о нарушении таможенных правил // Митна справа. — 2005. — №1. — С. 21-23. 5. Лук'яненко В. Використання спеціальних знань за новим Митним кодексом України // Вісник АГПУ (Академії правових наук України) — 2004. — №3. — С. 30-47. 6. Додін Є.В. Особливості проведення експертизи з деяких видів митних справ // Митна справа. — 2004. — №3. — С. 3-9. 7. Додін Є.В. Місце митних лабораторій у системі митної служби України // Митна справа. — 2004. — №6. — С. 3-14; Додін Є.В. Правове регулювання статусу експерта та спеціаліста в митній справі // Митна справа. — 2004. — №2. — С. 3-13. 8. Тодошак О. Спеціаліст та експерт у провадженні по справах про порушення митних правил // Митна справа. — 2001. — №2. — С. 37-39. 9. Логвин Г., Мілляева Л., Свенціцька В. Український середньовічний живопис. — К.: Мистецтво, 1976. — 337 с. 10. Білецький П. Українське мистецтво другої половини XVII — XVIII ст. — К.: Мистецтво, 1981. — 210 с. 11. Овсійчук В. Українське малярство X — ХУІІІ ст. Проблеми кольору. — Львів: Каменярь, 1996. — 480 с. 12. Степанюк С.А. Управлінські послуги у галузі митної справи // Митний брокер. — 2003. — №1. — С. 49-54. 13. Постанова КМУ “Про затвердження порядку взяття проб і зразків товарів, проведення досліджень (аналізу, експертизи) з метою їх митного оформлення, а також розпорядження зразками” від 12.12.2002 р. № 1862.

Annotation

Lyudmyla Andrushko, Zoryana Lylo-Otkovych. Value customs examination of historical and cultural values of Ukraine in context of national security storage paintings of sacred art XVI-XVII century. The article shows actual problems of the customs examination of historical and cultural values of Ukraine. With the development of tourism a great interest has arisen by foreigners to the artistic heritage of our people, which in turn led

to the displacement of cultural values across the state border of Ukraine. Order of moving of artifacts, which are cultural values, across the state border of Ukraine, is governed by the customs legislation of Ukraine.

Key words: *cultural values, expertise, artistic heritage, customs.*

Аннотация

Людмила Андрушко, Зоряна Лыльо-Откович. Значение таможенной экспертизы историко-культурных ценностей Украины. Отражены актуальные проблемы таможенной экспертизы историко-культурных ценностей Украины. С развитием туризма возник большой интерес иностранцев к культурному наследию нашего народа, что в свою очередь привело к перемещению культурных ценностей через государственную границу Украины. Процедура перемещения артефактов, которые являются культурной ценностью, регулируются таможенным законодательством Украины.

Ключевые слова: *культурные ценности, экспертиза, культурное наследие, таможенный контроль.*